

Зорица Дивац (уредник), Свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду, Зборник Етнографског института САНУ 22, Етнографски институт САНУ, Београд 2006.

Зборник Свакодневна култура у постсоцијалистичком периоду резултат је научне сарадње Етнографског института САНУ и Етнографског института и музеја Бугарске академије наука. У Уводној речи уредника се констатује да велике компаративне могућности произилазе из чињенице да су Бугарска и Србија у прошлости пролазиле кроз сличне базичне друштвене процесе, а да у садашњости настоје да се придруже Европској унији. То нарочито важи за постсоцијалистички период, "у коме се дешава убрзана трансформација култура иницирана великим демографским, социјалним, политичким и економским интересима". Овај зборник "показује у ком правцу су се одвијали културни процеси у Србији и Бугарској, које су сличности и разлике међу њима, али и шта се дешава у постсоцијалистичком периоду у појединим сегментима свакодневне културе Словака, Руса и Македонаца".

Иако овај зборник није подељен на тематске целине, сматрам да их је могуће издвојити неколико. Текстови Радост Иванове, Младене Прелић, Горана Башића и Марине Мартинове говоре о друштвеним последицама великих политичких промена услед пропасти социјалистичког поретка: ретрадиционализацији бугарског друштва и његову подложност страним утицајима, дилемама у вези са европским или неевропским карактером српског друштва, проблемом мултикултуралности у Југоисточној Европи и утицајем миграција становништва на друштвени живот у Москви. Тематску блискост са овом целином имају и радови Сање Златановић и Ивана Ђорђевића о етнонационализму у Врању, односно о трансформацији "социјалистичких" празника у транзиционој Србији. Као наредна целина могу се издвојити чланци Мирославе Малешевић и Миљине Ивановић-Баришић о ефектима ревитализације православља на национални и религијски идентитет у постсоцијалистичкој Србији, као и текстови Мирославе Лукић-Крстановић и Галина Георгиева који, на примеру сабора у Гучи и Копривштици, разматрају друштвени значај очувања и промоције фолклора у Србији и Бугарској. Радови Љиљане Гавриловић, Соње Ризоске-Јовановске, Светле Богданове и Александре Павићевић говоре о положају жена и деце и родној равноправности у Србији, Македонији и Бугарској. Драгана Радојичић, Зорица Дивац и Иванка Петрова разматрају промене у сфери запошљавања и професионалног ангажовања, док Јадранка Ђорђевић и Драгана Антонијевић пишу о новим облицима комуникације, као што су брачни огласи на интернету, графити, смс и имејл поруке. Чланци Наталије Пушкареве, Ане Лулеве и Зузане Профантове су посвећени проучавању

свакодневице и утицају значајних историјских догађаја на њу. Ван ових хипотетичких целина остају текстови Бојана Жикића, Љубинка Раденковића, Станка Јанева, Дарије Василеве и Ласте Таповић о различитим проблемима савремене свакодневице и њеног проучавања, као што су HIV-вулнерабилност и ризично понашање, народно хришћанство, производња сувенира и схватање смрти у новинским некролозима и читуљама.

Захваљујући својој тематској ширини и квалитету текстова садржаних у њему, овај зборник даје изузетно значајан допринос етнолошко-антрополошким проучавањима постсоцијалистичких друштава.

Владимир Рибич

Armand Marie Leroi, *Mutants. On the Form, Varieties and Errors of the Human Body*, London/New York: Harper Perennial 2005.

Čuda prirode postaju čudovišta kulture. Za ovakvu konstataciju, nije nam potrebna nikakva naučno-istraživačka ekspertiza, osim svakodnevnog životnog iskustva, ipak, rado obraćamo punu pažnju na svako takvo svedočanstvo utemeljeno na ozbiljnom akademskom pregnuću. Knjiga o kojoj je reč, pisana je iz pozicije razvojne evolucione biologije, ponajpre, ali njena prava meta nisu toliko "oblici, različitosti i greške" ljudskog tela iz naslova sami po sebi, koliko njihova kulturna upotreba – diskurzivna i praktična, podjednako.

Prikazujući medicinski dokumentovana anatomska odstupanja od biološkog standarda ljudskog tela, gde je kao norma tog standarda uzeta ljudska filogeneza u evolutivnom stadijumu *Homo sapiens sapiens*, Leroi razmatra problem, zapravo, koji je imanentan javnom govoru naučnika koji teže društvenoj angažovanosti: šta je normalno, da li je moguće da ono postoji, uopšte, kao objektivna kategorija, te da li izvorište te "objektivnosti" treba tražiti, onda, u sferama fizičke realnosti koje ne zavise od ljudske akcije i agencije ni na jedan način.

Postoje i nesrećnije izabrana pitanja za racionalno promišljanje – poput, ima li Boga, na primer – no, autor vešto koristi svoju originalno biološku poziciju da čitaocu imputira razmatranje date teme, zapravo, sâm ne arbitrira jući, pri tom. Nije novo saznanje, naime, to da bilo koja kulturna sredina reaguje na ono što smatra neobičnim ili stranim na takav način da to javno obeleži – što je posebno prisutno kada su u pitanju fizička odstupanja ljudskog tela od pretpostavljenog biološkog standarda – ali uvođenje kriterijuma funkcionalnosti anatomske devijantnog tela kao parametra kulturnog odgovora na njega, sadržanog u tom obeležavanju, predstavlja intrigantnu ideju.